

Samo istina vodi pomirenju

Autor Administrator

Pravo na grob i dužnost pijeteta

Izjava komisija "Iustitia et pax" Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije stradanjima i prikrivenim grobištima iz Drugog svjetskog rata i poraæea

Buduæi da je Parlamentarna skupština Vijeæa Europe, te najviše demokratske politièke integracije našega kon-tinenta, veæ u dva navrata - rezolucijama od 27. lipnja 1996. o "mjerama za demontiranje naslijeða bivših komunistièkih totalitarnih režima, kao i od 25. sijeènja 2006. o "neophod-nosti meðunarodne osude zloèina totalitarnih komunistièkih režima“

upozorila da medunarodna zajednica nije osudila zloèine komunizma, kao što je to uèinila glede zloèina nacizma;

naglasila da europska javnost nedovoljno poznaje i slabo je svjesna ovih zloèina;

preporuèila kažnjavanje zloèina komunizma, rehabilita-ciju bez suda ubijenih i nevino osuđenih žrtava, kao i restitutio in integrum svih obespravljenih i opljaèkanih osoba;

inzistirala da žrtve komunistièkog terora imaju pravo "na suæut, razumijevanje ... poèast ... i priznanje njihove patnje";

upozorila da je osuda zloèina komunizma veoma važna za odgoj mladih naraštaja;

buduæi da je Hrvatski sabor 30. lipnja 2006. godine donio Deklaraciju o osudi zloèina poèinjenih tijekom totalitar-noga komunistièkog poretka u Hrvatskoj, od 1945. do 1990. godine;

te buduæi da je slovenski Državni zbor donio 2003. godi-ne Zakon o vojnim grobištima,

naše tri komisije "Iustitia et pax" smatraju svojim ljudskim pravom i moralnom duinoku izjaviti sljedeæe:

1. Otkriti istinu o žrtvama i utvrditi njihov identitet. U za-vršnom razdoblju Drugoga svjetskog rata (od jeseni 1944. g.), u kojem Komunistièka partija i partizanska vojska zauzimaju vlast u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Sloveniji, komunistièki režim provodio je sustavne i masovne represalije nad osobama koje su proizvoljno oznaæene "narodnim neprijateljima i ratnim zloèincima". U ovu kategoriju proskribiranih i unaprijed osuðe-nih ljudi taj režim nije ubrajao samo vojne, politièke ili èinov-nièke pripadnike razlièitih struktura koje su u ratu suraðivale s totalitarnim silama Osovine i bile suprotstavljene partizanskom pokretu, nego i velik broj graðana koje je taj režim po raznim kriterijima - kao što su svjetonazor, imovno stanje, politièki sta-vovi itd. - smatrao suparnièkim iskljuèivom komunistièkom poretku. Nakon što je ovaj režim zauzeo pojedina podruèja, od najtežih oblika njegova terora, bez suda i suđenja i uglavnom bez ikakve skupne ili pojedinaèene evidencije, na brojnim strati-štima, na "križnim putovima" i u raznim logorima posebno su teško stradali Hrvati, ali i pripadnici drugih naroda - u Makedo-niji, na Kosovu, u Srbiji i Vojvodini, zatim i u Sloveniji.

Naše komisije smatraju da je jednako nedostojno i nedo-pustivo precjenjivati, kao i podcenjivati znaèenje i broj svih ovih žrtava te da je jedino opravdano izvršiti njihovo savjesno popisivanje, za što još uvijek nije kasno. Imajuæi na umu da je komunistièki režim u to doba na sustavan naèin pripremao, orga-ganizirao i provodio teror i represiju nad vlastitim narodima, kao tzv. "drugu fazu revolucije" te da je na èelu tog zloèinaèkog pothvata stajao partijsko-vojni i, kasnije, partijsko-policijski vrh režima - o èemu nedvojbeno svjedoèe jugoslavenski i strani do-kumenti - moguæe je "razumjeti" narav i razmjere zloèina koji su poèinjeni. Ipak, ne treba smetnuti s uma èinjenicu da je i ko-munistièka ideologija od samoga svojeg poèetka u svoj sustav ugradila teror i zloèin.

2. Grobišta, žrtve i žalovanje. O razmjerima tada poèinjenih ratnih zloèina i zloèina protiv èovjeènosti te o naravi tadašnjeg režima najoèitije govori velik broj prikrivenih i do danas ne-oznaèenih grobišta na podruèju Slovenije, ali i Hrvatske te Bo-sne i Hercegovine. Ta grobišta svjedoèe o najtežoj vrsti zloèina - sustavnim masovnim pogubljenjima. U proteklih 17 godina, na razlièite je naèine evidentirano te dijelom locirano priblièno 1.300 ovakvih grobišta, najviše u Hrvatskoj (više od 700) i u Sloveniji (preko 500), među kojima su vjerojatno najmasovnija ona na Koèevskom rogu, u Teznom kod Maribora, u Maceljskoj šumi i u Jazovki. Procjenjuje se da je ovo tek dio prikrivenih grobišta nad kojima su tijekom i krajem rata te u prvoj godini poraæea ubijani pripadnici poražene hrvatske, slovenske, crno-gorske i njemaèke vojske, kao i brojni civili, hrvatske i drugih nacionalnosti.

Masovna grobišta èesto su kasnije bila razarana, uništavana, pretvarana u smetlišta (npr: Husina jama kod Sinja) i prikrivana na razne naèine pa žrtve i njihovi grobovi jednostavno "nisu po-stojali". Obitelji pobijenih, ako su i znale ili prepostavljale gdje se nalaze grobišta, nisu ih smjele posjeæivati ni obilježavati. Ipak, ni strah od režima, ni protok desetljea nisu potisnuli u zabo-rav te žrtve kod njihove rodbine i prijatelja, ali ni kod još uvijek ustrašenih svjedoka, ili pak poèinitelja zloèina.

Naše komisije drže potrebnim identificirati sva prikrivena grobišta, obilježiti ih primjerenim spomen-obilježjima te omo-guæeti održavanje pogrebnih obreda svih vjera i iskazivanje pijeteta prema žrtvama. Tamo pak gdje su ostaci žrtava rasuti na ne-prirnjerenim i nepristupaèenim mjestima, kao što su kraške jame / fojbe, tenkovski rovovi, napušteni rudnici... komisije smatraju da je potrebno ekshumirati posmrte ostatke žrtava i dostoјno ih pokopati, dok tamo, gdje je to moguæe, potrebno je o javnom trošku obaviti identifikaciju žrtava. Sve to s ciljem da se omo-guæi obiteljima da prožive žalovanje zbog gubitka svojih oèeva i majki, braæe i sestara, sinova. i kæeri, koje nisu mogle proživjeti zbog neizvjesnosti o mjestu i vremenu pogubljenja, zbog zavjere šutnje o zloèinu, pa i zabrane samog spominjanja umorenih.

3. Pravo, šutnja i istina. U ovoj godini obilježavanja 60. obljet-nice Opæe deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda, koja u središte svojega civilizacijskog i humanistièkog proglosa stavlja naèelo da su "sva ljudska biæa roðena slobodna i jedna-ka u dostojanstvu i pravima“, a posebice neotuðivu pravu na ži-vot, slobodu i osobnu sigurnost, potrebno je ponovo se suoèiti s nepravdama i zloèinima totalitarnih režima, pa tako i s ko-munistièkim zloèinima i uèincima komunistièke prošlosti. To tim više i tim prije što su u našim državama zloèini fašizma i nacizma i njihovih lokalnih saveznika istraženi i dokumenti-rani, a mjesta stradanja poznata i obilježena, dok gotovo ništa takva nije uèinjeno glede zloèina komunizma. Naprotiv, njegovi zloèini se u javnome mnjenju sustavno pravdaju antifašizmom. Takvo prikazivanje jedne od totalitarnih ideologija te prikriva-nje i pravdanje njezinih zloèina otežava demokratske procese i pomirenje na ovim prostorima.

Zbog toga komisije "Iustitia et pax" bosanskohercegovaèke, hrvatske i slovenske biskupske konferencije žele u ove dane ko-memoriranja svih patnji i stradanja te obilježavanja stratišta i logora triju totalitarnih režima, pa tako i

„križnih putova i Blei-burga“ - kao znamena iskazane ideološke mržnje i nepriznate etnièke "istrage" - ukazati da pravo na ljudsko dostojanstvo, koje je temeljno etièko naèelo, ima svaka ljudska osoba i nakon smrti. Stoga, da bi se prekinulo omalovažavanje i šutnja o ovim nepriznatim žrtvama rata i poraæea te omoguæilo pravo na jav-nost i na pijetet, komisije žele potaknuti institucije triju država na objektivno i cijelovito istraživanje tih ratnih zloèina i zloèina protiv èovjeènosti, da se ustanove povijesne èinjenice i na osnovi njih razvija pedagogija pomirenja i oprosta. Komisije drže da institucije triju država trebaju zapoèeti ili nastaviti dosadašnja istraživanja o ovim žrtvama te utvrditi èinjenice o zloèinima i njihovim ideološkim i materijalnim poèiniteljima.

4. Zloèin, kazna i pamæenje. Sukladno civilizacijskim dostig-nuæima i meðunarodnom pravu, ratni zloèini, zloèini protiv èo-vjeènosti i zloèin genocida ne zastarijevaju. Utoliko još uvijek stoji kaznena odgovornost iniciatora, organizatora i poèinitelja zloèina kojima su u "drugoj fazi revolucije" obezglavljuvali narod, uništavajuæi inteligenciju i sve potencijalne protivnike i suparni-ke. Isto tako stoji odgovornost i svih onih koji su u strukturama triju totalitarnih režima, temeljem ideološke mržnje i "prava“" na etnièku osvetu nareðivali i provodili takve zloèine. Komisije smatraju da tešku krivnju snose i vođe poraženih režima, tamo gdje su oni naredili povlaèenje stotina tisuæa vojnika i civila, a potom sami pobjegli, prepuštajuæi obezglavljenu vojsku i izbjeglice njihovo, nažalost predvidivoj sudbini. Velika odgovornost za zloèine leži i na saveznièkim, politièkim i vojnim voðama, koji su - po dogovoru o vraæanju protivnièkih vojska u zemlju njihova djelovanja - proveli prisilnu repatrijaciju izbjeglih voj-nika i civila, a znali su, ili mogli znati, da æe izruèenja rezultirati masovnim odmazdama i pogubljenjima, kao predvidivom na-stavku partizanskih, ideološki i nacionalistièki motiviranih zlo-èina, koji su zapoèeli i mnogo prije završetka rata.

Buduæi da do sada, zbog skrivanja istine i nekažnjavanja ko-munistièkih zloèina, bilo onih politièkih voða, koji su naredi-vali ili tolerirali zloèine, bilo poèinitelja, još nisu poznate mno-ge èinjenice i okolnosti masovnih zloèina, komisije ukazuju na važnost funkcioniranja pravnih država Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije te poštivanja nacionalnih zakona, rezolu-cija Vijeæa Europe i usvojenih konvencija Ujedinjenih naroda o nezastarivosti ratnih zloèina i zloèina protiv èovjeènosti (1968.) i o genocidu (1948.). Komisije meðutim smatraju da u njihovim državama, uz kažnjavanje zloèinaca - kao što se još uvijek prak-ticira u demokratskim zemljama poput Francuske, Njemaèke, SAD-a - prije svega treba stvoriti uvjete za žalovanje i pijetet prema žrtvama, ali isto tako i razotkriti mehanizme i odgovor-nost za zloèine, tj. utvrditi povijesne èinjenice i uspostaviti ko-lektivno pamæenje naroda.

5. Put pomirenja i opraštanja. Zbog svega navedenog - ci-vilizacijskog pologa, zahtjeva meðunarodnog prava te zavjere šutnje o zloèinima samo jednog od triju totalitarizama koji su opustošili našim državama - a polazeæi od kršaæanske dužnosti opraštanja i od potrebe pomirenja usmjerenih ne samo na èišaæenje pamæenja i osobni mir, nego i na sprjeèavanje mržnje i osvete, te od prava na grob i pijetet, komisije žele potaknuti još žive poèinitelje i oèevidec zloèina na svjedoèenje o žrtvama, o mjestima i vremenu, kao i o institucijama, jedinicama i osobama koje su nareðivale i poèinile zloèine. Komisije podsjeæaju na ne-davna iskustva mnogih komisija u svijetu (Južnoafrièka Repu-blika, Gvatemala, Èile, Argentina, Salvador, Sjeverna Irska ...), koje su pod motom Istina i pomirenje pridonijele saznanju po-vjesne istine i postizanju graðanskog pomirenja. U tom smislu, a navlastito u svrhu identificiranja grobišta i žrtava, komisije predlažu državnim vlastima da pokrenu postupak abolicije za istinu te omoguæe pojedinaènu aboliciju pokretaèima i poèni-te1jima koji iznesu èinjenice o odgovornosti, o grobištim i vre-menu zloèina te o identitetu žrtava.

I na kraju, naše tri komisije odluèeno osuðuju sva tri totalita-rizma i njihove ideologije, njihovu idolatriju klase, nacije i rase te sve njihove zloèine, kao što su to u tragièno vrijeme èinili mnogi dobri ljudi, mnogi katolici, laici, redovnici, sveæenici i biskupi, a navlastito zagrebaèki nadbiskup bl. Alojzije Stepinac, mostarski biskup Alojzije Mišjæ i generalni vikar Ljubljanske biskupije An-ton Vovk. Komisije podsjeæaju da je èišaæenje pamæenja kršaæanska dužnost, pa jednako odluèeno osuðuju i zloèine poèinjene od strane katolika koji su - usuprot kršaæanskim naèelima i vri-jednostima - poticali, nareðivali i poèinjali nezastarive zloèine protiv života, slobode i dostojanstva drugih, razlièitih - u ratu, u logorima, na stratištim i na drugim mjestima stradavanja ne-vinih ljudi.

U Zagrebu, 13. svibnja 2008.

Mons. dr. Vlado Košiæ, Predsjednik Komisije HBK "Iustitia et pax"

Mons. dr. Anton Stres, Predsjednik Komisije SŠK "Praviènost in mir"

Mons. dr. Pero Sudar, Predsjednik Komisije BK BiH "Iustitia et pax"